

SUHDANNENÄKYMÄT 2023–2024

Yleiskatsaus talouteen

Työn ja talouden tutkimus LABOREN toimialaennusteessa tarkastellaan yksityisen sektorin päätoimialojen suhdannenäkymiä vuosina 2023 ja 2024. Nopea inflaatio, pitkästä aikaa nollasta poikkeavat korot ja epävarmuus kansainvälisessä taloudessa ovat asettaneet yritykset uudelleenlaiseen taloudelliseen ympäristöön. Epävarma ja vaikea tilanne vientimarkkinoilla haittaa erityisesti teollisuutta, ja monet tekijät yhdessä ovat johtaneet rakennusalan ahdinkoon. Joillakin palvelualoilla näkymät ovat valoisat, mutta toisten kasvua hidastavat asiakastoimialojen haasteet tai kuluttajien ostovoiman heikkeneminen.

TALOUSKASVU KÄYNNISTYY HITAASTI UDELLEEN

Työn ja talouden tutkimus LABOREN viimekeväisessä suhdanne-ennusteessa arvioimme tämän vuoden talouskasvun olevan -0,2 prosenttia ja ensi vuoden talouskasvun olevan 1,0 prosenttia. Tämän vuoden osalta ennakoarvioimme näyttää edelleen uskottavalta, mutta ensi vuoden talouskasvu saattaa jäädä jonkin verran ennakoimaamme heikommaksi.

Tilastokeskuksen uusimpien lukujen mukaan bruttokansantuotteen kasvu edelliseen neljännekseen verrattuna oli (kausitasoitettu, työpäiväkorjattu luvuin) kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 0,3 prosenttia ja toisella neljänneksellä 0,6 prosenttia. Vaikka nämä luvut viittaavatkin talouskasvun piristymiseen, on useita perusteita uskoa, että loppuvuodesta kasvu kääntyy jälleen negatiiviseksi.

Kuva: Peter H, Pixabay.

Kasvua hidastaa ennusteajaksolla sekä heikentynyt kansainvälinen suhdannetilanne että kuluttajien ostovoimaa heikentävä voimakas inflaatio. Ostovoiman heikentyminen vaimentaa erityisesti kaupan sekä matkailu- ja ravitsemistoimialan kasvunäkymiä. Vaisu kansainvälinen suhdannetilanne puolestaan aiheuttaa haasteita erityisesti viennistä riippuvaisilla aloilla kuten monilla teollisuudenaloilla.

Talouden luottamusindikaattorit viittaavat lyhyellä tähtämellä melko heikkoon kehitykseen. Elinkeinoelämän keskusliiton (EK:n) yrityksille suunnattuun kyselyyn perustuvan suhdannebarometrin mukaan sekä suhdannetilanne että suhdannenäkymät ovat oleellisesti keskimääräistä heikommät, joskaan kumpikaan indikaattori ei saa yhtä pientä arvoa kuin koronakriisin aikaiset pienimmät arvot vuodelta 2020. EK:n mukaan yritykset mainitsevat riittämättömän kysynnän suurimmaksi yksittäiseksi tuotannon kasvun esteeksi.

Tällä hetkellä kysyntää rajoittaa sekä kansainvälinen suhdannetilanne että palkansaajien reaaliensioiden supistuminen Suomessa. Suomen tavaraviennin kasvua heikentää muun muassa se, että kohtalaisen suuri osa siitä (noin neljännes) on investointitavaroita, ja kohonnut korkotaso supistaa investointeja Suomen tavaraviennin kohdemaissa.

Myös monissa Suomen vientimaissa talouskasvu näyttää melko vaisulta. Euroopan keskuspankki (EKP) kerää tärkeimpien ennustelaitosten euroalueelle ennustamia talouskasvulukuja ja laskee niistä keskimääräisen ennusteen, ja tällä hetkellä sen mukaan euroalueen talouskasvu olisi kuluvana vuonna 0,6 prosenttia ja ensi vuonna 1,1 prosenttia. Tosin kilpailukykyindikaattoreilla arvioiden Suomen vientinäkyvät näyttävät nyt hyviltä, ja esimerkiksi Tuottavuuslautakunnan vuosittain julkistama suhteellisilla, nimellisillä ja samassa valuutassa lasketuilla yksikkötyökustannuksilla arvioitu kustannuskilpailukyky on palautunut suunnilleen vuoden 2007 tasolle.

INFLAATIO HIIPUU VÄHITELLEN

Viime vuonna käynnistynyt voimakas inflaatio on nyt alkanut hidastua, mutta kuluvana vuonna Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksillä (KHI:llä) mitattu hintatason nousu tulee olemaan selkeästi palkkatason nousua nopeampaa. Viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna kuluttajahintaindeksillä mitattu hintataso oli heinäkuussa noussut 6,5 prosenttia. Näin mitattu inflaatio on hidastunut huomattavasti alkuvuodesta (helmikuussa se oli 8,8 prosenttia).

Toisin kuin muualla Euroopan Unionissa käytettyyn yhtenäistettyyn kuluttajahintaindeksiin, kuluttajahintaindeksillä mitattuun hintatasoon vaikuttavat asuntolainojen korot, joiden kasvu pysähtyy loppuvuodesta. Vuositason inflaatiota supistaa myös alkuvuodesta käynnistynyt energian hinnan lasku. Kuluvan vuoden inflaatioprosentti jäänee kuuden ja seitsemän välille, mutta ensi vuonna saatetaan jo päästä lähelle Euroopan keskuspankin tavoittelemaa kahden prosentin inflaatiovauhtia.

Voimakas inflaatio on lisännyt myös palkkavaatimuksia ja kuluvan vuoden odotettavissa olevaa ansiokehitystä. Koska tämän vuoden työehtosopimusten vaikutus kuluvan vuoden keskipalkkojen nousuun on useimmilla aloilla kokonaan tai useimpien kuukausien osalta jo tiedossa, Tilastokeskuksen sopimuspalkkaindeksin kehitys on mahdollista ennustaa kuluvan vuoden osalta jo nyt melko tarkasti. Toimintansa vuonna 2020 päättänyt tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunta (Tukuseto) julkisti aiemmin vuosittain tällaisia Tilastokeskuksessa laadittuja ennusteita, ja samassa yhteydessä julkistettiin tiedossa olleisiin muihin palkankorotuksiin perustuva ennuste myös ansiotasoindeksin kehitykselle. Nykyään vastaavat ennusteet julkistetaan tuottavuuslautakunnan vuosittaisissa raporteissa.

Tänä vuonna Tilastokeskuksen menetelmällä laaditut ennusteet tuottavat tuloksen, jonka mukaan kaikkien

palkansaajien palkkakehitykseen liittyvä sopimuspalkkaindeksin kasvu olisi kuluvana vuonna 3,9 prosenttia ja ansiotasoindeksin kasvu olisi 4,4 prosenttia. Toteutunut ansiotasoindeksillä mitattu palkkakehitys muodostunee jonkin verran tätä tiedossa oleviin palkankorotuksiin perustuvaa ennustetta korkeammaksi, mutta se jäänee silti kuluttajahintaindeksillä mitattua inflaatiota pienemmäksi, jolloin palkansaajien reaaliensiot supistuvat kuluvana vuonna jonkin verran.

Kotitalouksien säästämisaste oli viime vuonna negatiivinen (-0,6 prosenttia). Negatiivinen säästämisaste tarkoittaa, että kotitalouksien yksityinen kulutus on ylittänyt niiden käytettävissä olevan tulon. Suomessa säästämisasteen pitkän tähtäimen keskiarvo on selvästi positiivinen, ja negatiivinen säästäminen voi kertoa korona-aikana kertyneiden säästöjen purkamisesta. Jos näin on, säästäminen voi odottaa lisääntyvän tänä ja ensi vuonna vuoteen 2022 verrattuna, mikä myös on omiaan supistamaan yksityistä kulutusta.

TOIMIALAENNUSTEEN RAKENNE

Toimialaennuste kattaa seuraavat päätoimialat: Teollisuus C, Rakentaminen F, Kauppa G, Kuljetus ja varastointi H, Informaatio ja viestintä J, Ravitsemus- ja matkailuala I, Rahoitus- ja vakuutus toiminta K, Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta M ja Hallinto- ja tukipalvelutoiminta N. Lisäksi esitetään ennusteet myös hienommalla jaolla teollisuudelle ja kaupan alalle sekä tietyille muille toimialoille.

Raportissa esitetään ennusteet vuosille 2023–2024. Aiempien vuosien toimialaennusteista poiketen Tilastokeskuksen toimialakohtainen vuositilinpito ehdittiin julkaista ennen toimialaennusteen laatimista, joten vuoden 2022 luvut perustuvat toteutuneisiin tilastoihin. Poikkeuksena toimialat 80 ja 81, joiden tilastot julkaistaan muita toimialoja myöhemmin. Näiden toimialojen osalta vuoden 2022 luvut ovat ennusteita.

Toimialoittaiset kasvuennusteet esitetään tuotoksen volyymille, tehdyille työtunneille sekä arvonlisäyksen volyymille (tuotoksen ja väliuotekäytön erotukselle) ja työllisten määrälle. Ennusteessa tuotosta koskevat luvut esitetään ensisijaisina, koska muut ennusteet riippuvat näistä luvuista. Tekstissä raportoidaan tehtyjen työtuntien ennusteet työllisten sijaan. Toimialoittaiset ennusteet arvonlisäyksen ja työllisten määrän kasvusta on raportoitu liitetaulukoissa. Tuotoksen volyymi karkeasti ottaen kuvaa yritysten liikevaihdon kehitystä, josta on poistettu inflaation vaikutus. Arvonlisäys lasketaan vähentämällä väliuotekäyttö tuotoksesta. Väliuotteet ovat materiaaleja ja palveluita, joita käytetään

tetään tuotannossa. Arvonlisäys kuvaa yritysten voittojen, maksettujen palkkojen ja palkkioiden (ml. henkilösivukulut) sekä poistojen ja arvonalentumisten summaa.

Taulukoissa raportoidaan kunkin muuttujan osalta puhtaat malliennusteet sekä varsinainen ennuste, johon on päädytty korjaamalla malliennuste huomioimalla tiettyjä toimialakohtaisia erityistekijöitä, joita malli ei huomioi. Kuvioissa esitetään päätoimialojen tuotoksen ennustettu kehitys ja ennusteen luottamusväli, jotka tietyin oletuksin kuvaavat 75 prosentin todennäköisyyttä sille, että toimialan tuotos on näiden välimaastossa, mikäli talous kehittyy kokonaisuutena tarkasteltuna Laboren ennusteen mukaisesti.

Toimialoittaiset ennusteet lasketaan autoregressiivisillä ekonometrisillä ennustemalleilla (ARDL, ARIMAX ja VARX). Jokaista toimialaa ennustetaan tietynlaisella autoregressiivisellä mallilla, joka on osoittautunut historiallisesti hyväksi ennustajaksi kyseiselle toimialalle. Mallinnus toteutetaan porrastetusti siten, että ensin ennustetaan kirjaintason päätoimialat käyttäen muuttujia, jotka kuvaavat koko talouden kehitystä. Näihin niin kutsuttuihin ”eksogeenisiin muuttujiin” lukeutuvat muun muassa Suomen ja OECD-maiden bruttokansantuotteet sekä öljyn hinta. Näiden muuttujien oletetaan kehittyvän **Laboren kevään ennusteen** mukaisesti. Kirjaintason päätoimialojen ennusteita käytetään kaksinumerotason toimialojen ennustamiseen. Ensin ennustetaan tuotos, jota useimmissa tapauksissa hyödynnetään tuntiennusteissa. Näiden ennusteiden pohjalta lasketaan ennusteet työllisyydelle ja arvonlisäykselle.

Jokaisessa tapauksessa esitetään myös arvio keskimääräisestä ennustevirheestä kunkin ennustettavan luvun osalta. Tämä virhe kuvaa tilannetta, jossa eksogeenisten muuttujien kehitys tunnetaan varmuudella. Yksinkertaisesti sanottuna, jos tiedämme, miten bruttokansantuote (BKT) kehittyy, voimme arvioida ennustemallin virhettä esimerkiksi teollisuuden tuotoksen osalta. On

kuitenkin luonnollista, että jos näissä arvioissa otettaisiin huomioon myös eksogeenisten muuttujien epävarmuus, ennusteiden virheet olisivat keskimäärin suurempia kuin raportoidut keskivirheet. Keskivirheiden lisäksi on laskettu todennäköisyys sille kuinka usein malli ennustaa kasvun suunnan oikein, kun taustamuuttujien kehitys tunnetaan varmuudella.

Aiempaan tapaan ennustemme sisältää myös erillistekstejä, joissa paneudutaan vuosittain vaihteleviin toimialoittaisen talouskehityksen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Tällä kertaa tarkastelemme keskimääräisten palkkojen muutoksen osatekijöitä ja yksittäisten palkansaajien palkkakehitystä.

Sopimuspalkkaindeksi kuvaa ensisijaisesti työehtosopimuksiin perustuvia palkankorotuksia, joita saavat saman työnantajan palveluksessa ja samassa työtehtävässä töitä jatkavat työntekijät. Ansiotasoindeksi taas kuvaa koko-aikaisten palkansaajien säännöllisen työajan keskiansioiden kehitystä, ja keskimääräisiin ansioihin vaikuttavat useat muutkin tekijät kuin samassa työtehtävässä jatkavien työntekijöiden saamat sopimuskorotukset ja liukumät. Esimerkiksi työmarkkinoille tulevat uudet työntekijät saavat usein keskimääräistä huonompaa palkkaa, ja siksi he alentavat ansiotasoindeksillä mitattua keskimääräistä palkkatasoa.

Myös työmarkkinoilta poistuvien ja työtehtävää tai työnantajaa vaihtavien työntekijöiden palkat vaikuttavat keskipalkkoihin. Ensimmäisessä erillistekstissä tarkastellaan työtehtävässään jatkavien työntekijöiden palkkojen muutoksen sekä työntekijärakenteen ja työpaikkarakenteiden muutosten vaikutuksia toimialojen keskipalkkoihin. Toinen erillistekstimme tarkastelee työtehtävää tai työnantajaa vaihtavien ja työtehtävässään jatkavien palkansaajien toimialoittaista palkkakehitystä. Erillisteksti vastaa kysymykseen: ”Paraneeko palkka työtehtävää tai työpaikka vaihtamalla?”. ■

LISÄTIETOJA

ILKKA KIEMA
ennustepäällikkö,
tutkimusohjaaja

040 940 2287
ilkka.kiema@labore.fi

www.labore.fi

VEERA NIPPALA
tutkija

050 407 6258
veera.nippala@labore.fi

